

Tweede Kamer der Staten-Generaal
t.a.v. Leden van de vaste Kamercommissie Justitie en Veiligheid
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Den Haag, 20 maart 2025
dossiernummer: 204314
uw kenmerk: n.v.t.
telefoonnummer: +31 (0)6 21 55 66 58
e-mail: e.trinthamer@advocatenorde.nl

Betreft: Inbreng NOvA ten behoeve van het commissiedebat gesubsidieerde rechtsbijstand

Geacht lid van de vaste Kamercommissie Justitie en Veiligheid,

Op 1 april 2025 spreekt de Kamer over de gesubsidieerde rechtsbijstand. Op de agenda staan onder andere het recent gepubliceerde rapport van de onafhankelijke commissie Van der Meer II (hierna: 'commissie') en de twaalfde voortgangsrapportage stelselvernieuwing gesubsidieerde rechtsbijstand.

Kernpunten

De Nederlandse orde van advocaten (hierna: 'NOvA') roept op tot spoedige invoering van de aanbevelingen van de commissie, gezien urgentie van de situatie. De volgende aanbevelingen zijn daarbij van het grootste belang:

- Actualiseer en verhoog het forfait (punten per zaak) en het bijbehorende tarief.
- Voer in overleg met de NOvA en de Raad voor Rechtsbijstand een kantoortoeslag in om samenwerking te stimuleren en mogelijk te maken dat nieuwe advocaten kunnen worden opgeleid.
- Zorg voor een toekomstbestendige financieringssystematiek die tijdige herijking en indexering in de toekomst garandeert.
- Investeer in samenwerking met de eerste lijn.

Op deze manier wordt een belangrijke basis gelegd voor een toekomstbestendig stelsel van gefinancierde rechtsbijstand, waarvoor jonge juristen weer gaan kiezen omdat ze er op kunnen vertrouwen dat ze daarin aan hun toekomst kunnen bouwen. Dit is noodzakelijk om te garanderen dat er voldoende en kwalitatief goede rechtsbijstand beschikbaar zal zijn voor mensen met een kleine portemonnee.

Sinds de laatste keer dat de Kamer over de gefinancierde rechtsbijstand sprak is er veel gebeurd. Met deze brief wil de NOvA de Kamer meenemen in onze visie op deze ontwikkelingen, onze ideeën over de toekomst en onze inspanningen om het tekort tegen te gaan.

Bezoekadres

Prinses Beatrixlaan 5
2596 AK Den Haag
Tel. 070 - 335 35 35

Postadres

Postbus 30851
2500 GW Den Haag

www.advocatenorde.nl

Sociaal advocaat, een onmisbaar en mooi beroep

De NOvA is positief over de aanbevelingen die de onafhankelijke commissie Van der Meer II (hierna: 'commissie') op 3 maart jl. heeft gepresenteerd. Het rapport erkent niet alleen de knelpunten die de NOvA herhaaldelijk heeft geconstateerd, maar onderstreept ook het belang van de sociaal advocatuur als een impactvol en mooi togaberoep. Of zoals de commissie treffend verwoordt: 'Zonder adequate rechtsbijstand voor eenieder die dat nodig heeft, is de democratische rechtsstaat slechts een theoretisch begrip.'

Advocaten staan mensen bij op cruciale momenten in hun leven, wanneer hun rechten worden bedreigd en hun toekomst onzeker is. Advocaten zijn niet alleen juridisch adviseur, maar bouwen ook een vertrouwensband op, waardoor zij in staat zijn om te adviseren en samen te werken aan een oplossing. Het werk van sociaal advocaten is van groot belang en betekenis, omdat zij opkomen voor de rechten van kwetsbare mensen. In en buiten de rechtszaal, in situaties waarin het vaak erop of eronder is. Daarmee dragen advocaten bij aan een rechtvaardigere samenleving.

Dat het beroep van sociaal advocaat een prachtig beroep is staat vast. Dat sociaal advocaten belangrijk en onmisbaar werk leveren ook. Helaas klinkt dit besef nog steeds onvoldoende door in de financiering van de sociaal advocatuur.

Commissie Van der Meer II: belangrijke stap voor de sociaal advocatuur en rechtzoekenden

De aanbevelingen van de commissie zijn een noodzakelijke stap vooruit voor zowel de sociaal advocatuur als voor iedereen die afhankelijk is van gefinancierde rechtsbijstand. De commissie brengt diverse knelpunten in het stelsel van gefinancierde rechtsbijstand in kaart. Zo is de financiering structureel ontoereikend, neemt het aantal sociaal advocaten af door vergrijzing en onvoldoende instroom, en stoppen advocaten of werken zij noodgedwongen als eenpersoonskantoor vanwege hoge kantoorkosten. Dit zet het aanbod van voldoende rechtsbijstand onder druk. Het rapport bevestigt deze zorgen en biedt concrete aanbevelingen die essentieel zijn om de toegang tot gefinancierde rechtsbijstand te waarborgen.

Noodzaak van actuele en redelijke vergoedingen

Bij de uitvoering van de aanbevelingen is een duidelijke rol weggelegd voor de staatssecretaris Rechtsbescherming. Als stelselverantwoordelijke dient de staatssecretaris op grond van artikel 18 van de Grondwet het recht op rechtsbijstand te borgen. Voldoende financiën vormen de basis van een toekomstbestendig stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand.

De 40 miljoen euro¹ die nodig is voor het op orde brengen van deze basis dient de staatssecretaris daarom tijdig te reserveren via de Voorjaarsnota. De voorzitter van de commissie, Herman van der Meer, heeft tijdens de presentatie van het rapport de urgentie van deze investering nogmaals benadrukt. Het tekort binnen de sociaal advocatuur rolt volgens hem als een tank op ons af en moet worden gestopt.

De NOvA sluit zich daar geheel bij aan. De staatssecretaris heeft bij ontvangst van het rapport aangegeven dat er geen geld is gereserveerd voor de aanbevelingen.² De uitkomsten van het rapport kunnen echter geen verrassing zijn geweest en bovendien vormt het bedrag slechts een derde van wat er in 2017 geïnvesteerd diende te worden.

¹ NB. Bedrag is gebaseerd op bedragen uit 2024 en houdt geen rekening met het reeds geïndexeerde punttarief van 2025.

² <https://www.advocatenblad.nl/2025/03/03/struycken-tempert-snelle-verwachtingen/>

Om de spreekwoordelijke tank te stoppen is het bovendien noodzakelijk de vergoedingen (het aantal punten per zaak; 'het forfait') in de toekomst actueel te houden. Dat is reeds in 2017 door de Commissie Van der Meer I geadviseerd. Ook het tarief per punt dient daarbij te worden geactualiseerd, zodat de beloning beter aansluit bij de actuele rechtspraktijk en het uitgangspunt dat een advocaat een redelijk inkomen moet kunnen verdienen.³ Implementatie van de andere adviezen, zoals de verhoging van alle toeslagen met 35 procent voor bijvoorbeeld extra verhoren en zittingen, is hard nodig. In complexe zaken waar deze toeslagen een rol spelen wordt op dit moment 50% meer tijd besteed dan advocaten aan punten vergoed krijgen.

Dit zijn stuk voor stuk (technisch) goed uitvoerbare maatregelen die recht doen aan de zorgen van advocaten over de toegenomen tijdsbesteding per zaak. De NOvA roept de Kamer dan ook op om de staatssecretaris de opdracht te geven zo snel mogelijk te starten met het implementeren van deze aanbevelingen en het benodigde geld hiervoor te reserveren bij de komende Voorjaarsnota.

Stimuleer samenwerking via een kantoortoeslag

De NOvA ziet het voorstel om een kantoortoeslag te bieden aan sociaal advocaten die in kantoorverband werken en advocaat-stagiairs opleiden, als een zeer belangrijke impuls om samenwerking te stimuleren. Dit is noodzakelijk om de terugloop van het aantal sociaal advocaten tegen te gaan. Door de achterblijvende financiën zijn kantoren uit elkaar gevallen en hebben advocaten de financiële keuze moeten maken om alleen verder te gaan of te stoppen. Met deze eenpersoonskantoren redt de sociaal advocatuur het niet. Een alleenwerkende advocaat kan geen advocaat-stagiair opleiden. Dit werd ook door de voorzitter van de commissie benadrukt tijdens zijn presentatie van het rapport op 3 maart jl.

Een kantoortoeslag om samenwerking te stimuleren is noodzakelijk voor het versterken van het stelsel. Samenwerking is essentieel om jonge aanwas te creëren. Voorts is het goed voor het delen van kennis en het bereiken van een gezonde mix van advocaten binnen een samenwerkingsverband. Het is ook een manier om te komen tot een gezond bedrijf met een goede bedrijfsvoering en een meerjarenplan, dat toekomstbestendig kan ondernemen.

In het kader van het project *Sociaal Kantoor van de Toekomst* werkt de NOvA met de Raad voor Rechtsbijstand al aan het schetsen van mogelijke samenwerkingsvormen binnen de sociaal advocatuur.

Het invoeren van een kantoortoeslag is hiervoor van groot belang en de NOvA vervult graag een actieve rol bij de verdere uitwerking hiervan. De uitwerking van de kantoortoeslag moet immers doelmatig, praktisch en voortvarend gebeuren. Dit vraagt om nauwe betrokkenheid van de NOvA, zodat de regeling daadwerkelijk bijdraagt aan een toekomstbestendig model voor de sociaal advocatuur, maar ook van de Raad voor Rechtsbijstand als uitvoerende instantie.

De NOvA verzoekt de Kamer dringend om de staatssecretaris te bewegen zo snel mogelijk met de NOvA en de Raad voor Rechtsbijstand over te gaan tot het nader uitwerken van de kantoortoeslag zodat de toeslag per 1 januari 2026 een vliegende en effectieve start kan maken.

³ Uitgangspunt is hierbij schaal 12, trede 10 van CAO Rijk.

Een toekomstbestendige financiering

Een zeer belangrijke aanbeveling betreft aanbeveling 11, waarin de commissie de kernuitgangspunten van het stelsel formuleert. Dit omvat een toekomstbestendige financieringssysteem, waarbij het punttarief zodanig wordt vastgesteld dat een rechtsbijstandverlener bij 1.200 jaarlijks vergoede punten een redelijk inkomen kan verwerven.

Daarnaast benadrukt de commissie het belang van een periodieke evaluatie en herijking van zowel de puntenaantallen als het punttarief, zodat deze blijven aansluiten bij de praktijk en automatisch meelopen met de rijksbrede begrotingscyclus. Dit sluit ook aan bij de in oktober 2023 aangenomen motie Sneller c.s., die tot op heden nog niet is uitgevoerd.⁴

Verder is volgens de commissie een structurele en vooral andere manier van indexeren essentieel om de vergoedingen actueel en rechtvaardig te houden. Een noodzakelijke verbetering die ook meermaals door de NOvA is bepleit.

De NOvA vraagt de Kamer dan ook de kernuitgangspunten van een toekomstbestendig financieringsstelsel te omarmen en de staatssecretaris te verzoeken met de uitwerking hiervan te starten, in samenspraak met onder andere de NOvA.

Kwaliteitsborging

De NOvA onderschrijft het belang van kwaliteitsborging binnen de sociaal advocatuur. De commissie adviseert om hier strakker op toe te zien via verplichte peer reviews en de ontwikkeling van best practices en kwaliteitsstandaarden. Ook hier kan de NOvA zich grotendeels vinden en er zijn reeds initiatieven in gang gezet om de kwaliteit en samenwerking binnen de (sociaal) advocatuur te versterken. Voorbeelden zijn het verminderen van regeldruk door het vereenvoudigen van opleidingseisen en de ontwikkeling van best practices voor asiel- en familierecht.

De sociaal advocaat als specialist

Het verlenen van gefinancierde rechtsbijstand is een specialisme. Er is kennis en kunde nodig van de rechtsgebieden die in de loop der jaren steeds ingewikkelder en complexer zijn geworden. Dat vergt een gedegen opleiding in die gebieden en continu onderhoud van die kennis. De Raad voor Rechtsbijstand stelt niet voor niets extra kwaliteitseisen aan advocaten voor bepaalde specialisaties. Daarnaast hebben sociaal advocaten bepaalde vaardigheden ontwikkeld die nodig zijn voor goede rechtshulpverlening aan de doelgroep, als ook kennis van bijvoorbeeld de sociale kaart. Het tekort in de sociaal advocatuur zal en kan dan ook niet structureel worden opgelost door bijvoorbeeld advocaten uit de commerciële praktijk in te zetten op deze gespecialiseerde zaken. Ook de commissie zet vraagtekens bij het inzetten van de commerciële praktijk.

Missie: we versterken samen de toegang tot het recht

Voor de uitvoering van de aanbevelingen is zoals gezegd een structurele investering van circa 40 miljoen euro noodzakelijk. De commissie benadrukt dat de toegang tot het recht centraal moet staan en dat er zowel op korte als lange termijn beleid nodig is om te zorgen voor adequate rechtsbijstand. De NOvA ziet dit als een logische aansluiting op het visiedocument van de staatssecretaris over toegang tot het recht, waarin de gezamenlijke missie wordt onderstreept om deze toegang te waarborgen en te versterken. De rechtzoekende staat hierin centraal. De bijbehorende visie is dat iedereen in Nederland een passende en duurzame uitkomst moet kunnen krijgen voor een (juridisch) probleem. De NOvA roept de staatssecretaris Rechtsbescherming dan

⁴ [Rechtsbijstand | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#), Kamerstuk 31 753, nr. 277

ook op om in de komende Voorjaarsnota financiële dekking te garanderen, zodat deze essentiële maatregelen snel kunnen worden doorgevoerd. De staatssecretaris heeft als stelselverantwoordelijke vanuit de onafhankelijke commissie een duidelijke opdracht gekregen.

De NOvA staat voor een kwalitatief goede en onafhankelijke advocatuur als essentiële pijler van de democratische rechtsstaat. Het is daarbij van groot belang dat er voldoende aanbod van advocaten is, zodat rechtzoekenden hun recht kunnen halen. De aanbevelingen van de commissie dragen bij aan dit doel, en de NOvA gaat graag in gesprek met het ministerie over de rol van de NOvA bij de verdere uitwerking hiervan.

Initiatieven vanuit de NOvA

Naast het project *Sociaal Kantoor van de Toekomst*, onderneemt de NOvA ook op andere manieren actie om de toegang tot rechtsbijstand te verbeteren en de bekendheid met het waardevolle beroep te vergroten. Aan een aantal van deze initiatieven wordt ook aandacht besteed in de twaalfde voortgangsrapportage:

- *Aandacht onderwijs voor sociaal advocatuur*

Het beroep van sociaal advocaat krijgt op hogescholen en universiteiten te weinig aandacht, wat de instroom van studenten belemmert. Om dit te verbeteren werkt de NOvA samen met de Raad voor Rechtsbijstand, de Vereniging Sociale Advocatuur Nederland (hierna: 'VSAN') en het ministerie aan een standaardpresentatie en een sprekerspoule voor gastcolleges bij onderwijsinstellingen. Hierin delen sociaal advocaten, vanuit hun praktijkervaring, de maatschappelijke en individuele impact van hun werk. De collegeaanvragen nemen toe en het matchen van advocaten loopt goed. Het project biedt voorts de mogelijkheid om met universiteiten in gesprek te gaan hoe zij hierin verdere verantwoordelijkheid kunnen nemen.

- *Versterken (samenwerking met de) eerste lijn*

Nauwere samenwerking met de eerste lijn, zoals het Juridisch Loket en sociaal raadslieden, zorgt voor betere dienstverlening aan rechtzoekenden en sneller een oplossing voor hun probleem. Die eerste lijn vormt een cruciaal startpunt, waar rechtzoekenden laagdrempelig toegang krijgen tot juridisch advies en doorverwijzing. De staatssecretaris geeft aan dat er 14 miljoen euro wordt geïnvesteerd in het Juridisch Loket, maar hier blijft door de rijksbrede taakstelling subsidies⁵ weinig van over. Dit is zeer zorgelijk. Zonder voldoende investering in eerstelijnsinstanties als het Juridisch Loket en sociaal raadslieden komt de druk op de tweede lijn onnodig hoog te liggen, waardoor rechtzoekenden minder snel en effectief worden geholpen. Andersom geldt dat een tekort bij de sociale advocatuur neerkomt bij de eerste lijn.

De door het WODC⁶ als veelbelovend bestempelde pilot *Samenwerking in de eerste lijn*, een initiatief van de NOvA, samen met de Raad voor Rechtsbijstand, VSAN, het Juridisch Loket en Sociaal Werk Nederland, heeft laten zien dat die samenwerking mogelijk is en goed werkt. Hierin werkten sociaal advocaten, sociaal raadslieden en medewerkers van het Juridisch Loket nauwer samen, met als doel sneller een passende oplossing voor rechtzoekenden. Onderdeel daarvan was de vergoeding voor advocaten die informatie en advies gaven aan eerstelijnsmedewerkers.

In de praktijk wordt er door de eerste lijn steeds vaker een beroep gedaan op advocaten. Het geven van informatie en advies zijn juridische werkzaamheden die nu niet worden vergoed aan de

⁵ [Belangrijkste beleidsmatige mutaties | Ministerie van Financiën - Rijksoverheid](#)

⁶ <https://repository.wodc.nl/handle/20.500.12832/3396>

geraadpleegde rechtsbijstandverlener. De commissie komt in het rapport tot de conclusie dat een meer structureel beroep door de eerste lijn op de tweede lijn in beginsel vergezeld dient te gaan van een adequate vergoeding. De Raad voor Rechtsbijstand dient dit te faciliteren. De NOvA ondersteunt deze aanbeveling en moedigt de staatssecretaris aan om deze niet alleen uit te voeren, maar ook te plaatsen binnen het bredere kader van initiatieven zoals de pilot *Samenwerken in de eerste lijn*. Daarnaast benadrukken we graag dat de NOvA nauw betrokken wil worden bij de gewenste landelijke uitrol.

- *Responsieve overheid*

In het verlengde van het vorige punt wijst de NOvA op het belang van een landelijk dekkend netwerk van sociaaljuridische dienstverlening. Hierover is een motie aangenomen van SP en NSC.⁷ De NOvA juicht de recent door Divosa gelanceerde sociaaljuridische kaart toe en heeft hiervoor de benodigde gegevens van advocaten ter beschikking gesteld.

Met het in kaart brengen van dit netwerk zet de overheid een belangrijke stap in het versterken van dienstverlening aan mensen in kwetsbare posities. Tegelijkertijd blijft het cruciaal dat overheidsinstanties kritisch naar hun eigen houding en handelen richting burgers blijven kijken. De voorzitter van de commissie Van der Meer II benadrukte dit ook tijdens de presentatie op 3 maart jl. Nog altijd is in bijna 65% van de toevoegingszaken een overheidsinstantie de wederpartij.⁸ In dat kader uit de NOvA nogmaals haar zorg over de bezuinigingen van 10% op het Gemeente – en Provinciefonds. Tegelijk dalen in de justitiebegroting de komende jaren de uitgaven voor rechtsbijstand met ongeveer 50 miljoen. Dit beleid staat haaks op de benodigde financiering en uitvoerbaarheid van (nieuwe) burgergerichte overheidstaken en het voorkomen van onnodige procedures door de overheid.

- *50 jaar sociaal advocatuur*

In 2025 bestaat de sociaal advocatuur 50 jaar. Dat wil zeggen dat de eerste advocatenkollektieven 50 jaar geleden zijn opgericht. De NOvA wil dit jubileum aangrijpen om het belangrijke werk van sociaal advocaten onder de aandacht brengen. Het doel is om de sociaal advocatuur (opnieuw) neer te zetten als een aantrekkelijk beroep voor ambitieuze, maatschappelijk betrokken juristen.

Tot slot

Zoals de NOvA eerder benadrukte, is het aantal rapporten over de staat van de rechtsbijstand niet meer op één hand te tellen. Van der Meer II volgt op de bevindingen uit onder andere het arbeidsmarktonderzoek van Panteia⁹, de Parlementaire Ondervragingscommissie Toeslagenaffaire¹⁰, de Parlementaire Enquêtecommissie Fraudebeleid en Dienstverlening¹¹, cijfers van het Kenniscentrum Rechtsbijstand¹², de commissie rechtstatelijke toets regeerprogramma¹³, het verkennend onderzoek van de NOvA¹⁴ en de Staatscommissie Rechtsstaat¹⁵. De boodschap is eenduidig: investeringen in de gefinancierde rechtsbijstand zijn noodzakelijk en urgent.

⁷ [Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Justitie en Veiligheid \(VI\) voor het jaar 2025 | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)

⁸ [Toevoegingen - raadvoorrechtsbijstand.org](#)

⁹ <https://panteia.nl/actueel/nieuws/tekorten-in-de-sociale-advocatuur-zijn-bijzonder-problematisch/>

¹⁰ <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-35510-2.html>

¹¹ https://www.tweedekamer.nl/kamerleden_en_commissies/commissies/pefd

¹² <https://www.raadvoorrechtsbijstand.org/actueel/nieuws/2024/jonge-sociaal-advocaten-verlaten-steds/>

¹³ <https://www.advocatenorde.nl/nieuws/negen-onderdelen-van-het-regeerprogramma-in-strijd-met-de-beginselen-van-rechtstatelijkheid>

¹⁴ <https://www.advocatenorde.nl/nieuws/tekort-aan-sociaal-advocaten-dreigt-nova-dringt-aan-op-structurele-verbetering>

¹⁵ <https://www.staatscommissierechtsstaat.nl/onderwerpen/rapport>

In de brief aan uw Kamer over de justitiebegroting 2025¹⁶ benadrukte de NOvA al het belang van het reserveren van financiële middelen vóór de opvolging van de aanbevelingen van de commissie. Gezien de stapeling van rapporten, signalen uit de praktijk en de tussentijdse brief van de commissie over achterstallig onderhoud¹⁷, was reeds bekend dat extra financiering broodnodig is.

Een solide financiële basis is cruciaal. Het vormt het fundament waarop andere belangrijke initiatieven het beste tot hun recht komen, en draagt bij aan een toekomstbestendig stelsel. Uiteindelijk hebben we allemaal hetzelfde doel: sociaal advocaat weer een gewaardeerd beroep maken zodat kwalitatief goede rechtsbijstand voor iedereen die daarop is aangewezen wordt gewaarborgd.

Uiteraard is de NOvA beschikbaar om deze brief nader toe te lichten in een gesprek of eventuele vragen te beantwoorden.

Met vriendelijke groet,

mw. mr. S. van Oers
algemeen deken

¹⁶ <https://www.advocatenorde.nl/nieuws/inbreng-nova-begrotingsbehandeling-justitie-en-veiligheid>

¹⁷ <https://www.advocatenblad.nl/2024/11/19/commissie-van-der-meer-vraagt-twee-maanden-uitstel/>